

Opinia Prezesa
Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
nr 115/2015 z dnia 22 czerwca 2015 r.
o projekcie programu „Rehabilitacja lecznicza (fizjoterapia
i kinezyterapia) mieszkańców Gminy Szczerców”

Po zapoznaniu się z opinią Rady Przejrzystości pozytywnie opiniuję projekt programu polityki zdrowotnej „Rehabilitacja lecznicza (fizjoterapia i kinezyterapia) mieszkańców Gminy Szczerców”.

Uzasadnienie

Przedstawiony projekt programu polityki zdrowotnej dotyczy istotnej kwestii zwiększania dostępu do świadczeń z zakresu rehabilitacji. Jest to problem odnoszący się zarówno do kwestii zdrowotnych, jak i społecznych. Zwiększenie dostępności do świadczeń może mieć wpływ na poprawę jakości życia całej społeczności lokalnej. Projekt został przygotowany zgodnie z wytycznymi AOTMiT. W sposób prawidłowy określono w projekcie cele i oczekiwane efekty. Zaplanowane interwencje wymagają doprecyzowania długości czasu trwania jednego spotkania rehabilitacyjnego, liczby zabiegów wykonywanych w czasie jego trwania oraz częstotliwości spotkań. Dodatkowo zaplanowane działania – w miarę możliwości finansowych - powinny zostać rozszerzone o działania edukacyjne, gdyż mogą one przyczynić się do kształtowania postaw prozdrowotnych w społeczeństwie.

Populację docelową oparto o pacjentów korzystających z usług przychodni rehabilitacyjnej, co może powodować nierówności w dostępie do świadczeń medycznych. Przewidziane interwencje powinny być dostępne dla wszystkich zgłaszających się osób wymagających zabiegów rehabilitacyjnych.

Budżet zaplanowany na realizację działań określonych projektem został przedstawiony z uwzględnieniem kosztów poszczególnych procedur medycznych. W związku z powyższym, utrudnione jest szacowanie czy będzie on wystarczający na pokrycie kosztów związanych z zapewnieniem rehabilitacji wszystkim zgłoszonym do programu osobom.

Przedstawiony program nie przypomina typowego programu profilaktyki zdrowotnej. W związku z tym sugerowana jest zmiana jego tytułu na np. „Program zapewnienia dostępu do świadczeń z zakresu rehabilitacji wśród mieszkańców gminy Szczerców.”

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest projekt programu polityki zdrowotnej dotyczący zwiększenia dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych mieszkańców gminy Szczerców. Okres realizacji programu został przewidziany na lata 2015-2016. Budżet przeznaczony na realizację programu we wszystkich latach wynosi 100 000 zł.

Ocena projektu programu polityki zdrowotnej

Znaczenie problemu zdrowotnego

Przedstawiony projekt programu polityki zdrowotnej dotyczy niepełnosprawności. Na niepełnosprawność składa się wiele czynników m.in. biologiczne, psychologiczne, społeczne, ekonomiczne, prawne i środowiskowe. W projekcie zwraca się uwagę na kwestię dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych, która na wskazanym terenie jest znacznie utrudniona, z powodu braku podpisanego kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia. Problem zdrowotny został przedstawiony w sposób precyzyjny. Należy zwrócić uwagę na fakt, że programy polityki zdrowotnej poświęcone działaniom zapobiegającym wystąpieniu oraz pogłębieniu niepełnosprawności są programami skierowanymi do zróżnicowanej populacji dotkniętej wieloma schorzeniami warunkującymi niepełnosprawność.

W projekcie nie przedstawiono danych epidemiologicznych. Zamieszczono natomiast szczegółowy opis wykonywanych w gminie zabiegów rehabilitacyjnych. W przypadku liczby zabiegów wykonywanych w SPZOZ w Szczercowie można zauważyć spadek z roku na rok liczby świadczeń wykonywanych u mieszkańców gminy Szczerców. Liczba osób korzystających z usług gabinetu rehabilitacyjnego oscylowała około 400. Największy udział procentowo stanowiły osoby, u których stwierdzono zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa i stawów (60%).

Według ostatnich szacunków GUS prawie 4,2 mln Polaków. W zależności od przyjętego kryterium niepełnosprawności biologicznej (a ściślej - poziomu ograniczeń) – populacja osób niepełnosprawnych w Polsce może liczyć od 5,3 mln osób do 9 mln osób.

Cele i efekty programu

W projekcie wskazano cel główny programu, którym jest zapobieganie i przeciwdziałanie negatywnym skutkom choroby poprzez stworzenie dodatkowych możliwości korzystania z nowoczesnych metod rehabilitacji leczniczej przez każdego mieszkańca gminy Szczerców. Dodatkowo wskazano 13 celów szczegółowych, które uzupełniają cel główny i dotyczą poprawy zdrowia mieszkańców.

W projekcie wskazano oczekiwane efekty, które odnoszą się do poprawy dostępności świadczeń rehabilitacyjnych, poprawie zasobów infrastruktury, zwiększeniu poziomu satysfakcji pacjentów oraz poprawie wskaźników zdrowotnych. Efekty te zostały sformułowane w sposób poprawny i są spójne z postawionymi celami.

Miernikami efektywności wskazanymi w projekcie są: liczba pacjentów uczestniczących w programie, liczba wykonanych zabiegów oraz stałe monitorowanie wskaźników zdrowotnych. Dodatkowo warto byłoby oszacować liczbę osób, które nie wzięły udziału w programie ze względu na np. utrudniony transport.

Populacja docelowa

Populację docelową w projekcie stanowią mieszkańcy gminy Szczerców objęci podstawową opieką zdrowotną w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Szczercowie, którzy uzyskają skierowanie od lekarza specjalisty lub lekarza POZ, a następnie uzyskają akceptację udziału w programie lekarza placówki realizującej program.

Z przedstawionych danych epidemiologicznych wynika, że gminę Szczerców zamieszkuje blisko 8000 osób, zaś najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 41-65 lat. Dane te nie są zbliżone z danymi GUS za 2014r.

Zgodnie z przedstawionymi w projekcie danymi, ze świadczeń rehabilitacyjnych w SPZOZ korzysta ok. 7100 osób. Skierowanie programu tylko do tej populacji może prowadzić do nierówności w dostępie do świadczeń i wykluczeniu z programu 10% mieszkańców gminy.

W przypadku liczby zabiegów wykonywanych w SPZOZ w Szczercowie można zauważyć spadek z roku na rok liczby świadczeń wykonywanych u mieszkańców gminy Szczerców. Liczba osób korzystających z usług gabinetu rehabilitacyjnego oscylowała koło 400. Największy udział procentowy stanowiły osoby, u których stwierdzono zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa i stawów (60%). Dane zostały przedstawione przez Wnioskodawcę na podstawie ewidencji gminy Szczerców oraz danych uzyskanych z SPZOZ w Szczercowie

Głównym argumentem za wprowadzeniem opiniowanego programu jest wzrastająca liczba osób kierowanych na zabiegi rehabilitacyjne. Stwierdzenie to nie ma jednak swojego odzwierciedlenia w przedstawionych danych. Wynika z nich, że na przestrzeni lat 2010-2013 doszło do obniżenia się o 32%-39% liczby świadczeń, co stanowi znaczny odsetek.

Interwencja

W ramach programu planuje się stosowanie zabiegów fizykoterapii (m.in.: promieniowanie podczerwone (sollux), galwanizacja, biostymulacja laserowa, krioterapia) oraz kinezyterapii. W projekcie określono również zasady udzielanych świadczeń. Każdy uczestnik będzie mógł korzystać ze świadczeń 5 dni w tygodniu przez nie krócej niż 5 godzin. W 10 dniowym cyklu terapeutycznym pacjentowi przysługiwać będzie maksymalnie 5 zabiegów dziennie. O długości i rodzaju wykonywanych zabiegów decydować będzie lekarz placówki realizującej program. Należałoby również zastanowić się nad możliwością indywidualnego dostosowania liczby spotkań w zależności od wymagań uczestnika. Warto podkreślić, że istotne jest zachowanie spójności pomiędzy ilością i długością zaplanowanych cykli rehabilitacyjnych.

W programie przewidziano również wstępną wizytę lekarską. O zakończeniu udziału w programie również decydować będzie lekarz. Warto byłoby rozważyć, czy zaplanowane wizyty lekarskie będą zawierały element edukacji zdrowotnej, odnoszący się do przekazania wiedzy na temat prawidłowych zachowań prozdrowotnych w omawianych chorobach. Warto również określić zasady zakończenia udziału pacjenta w programie, tak aby otrzymywał on wskazówki co do dalszego postępowania.

Monitorowanie i ewaluacja

Ocena zgłaszalności do programu zostanie przeprowadzona na podstawie liczby pacjentów zgłoszonych do udziału w programie. Dodatkowo warto byłoby określić liczbę osób niezakwalifikowanych do programu oraz pacjentów, którzy ze względu na trudności z transportem nie mogli skorzystać ze świadczeń.

Ocena jakości udzielonych świadczeń odbędzie się na podstawie pisemnych uwag, zgłaszanych do organizatorów w trakcie programu.

Ocena efektywności programu została zaplanowana w oparciu o ankiety zbierane od pacjentów, raporty ewaluacyjne, liczbę przeprowadzonych zabiegów rehabilitacyjnych oraz lokalnych danych epidemiologicznych. Ta część projektu powinna zostać uporządkowana. Ankieta, której wzór został dołączony, zawiera pytania dotyczące zadowolenia pacjentów z udzielonych im świadczeń, a zatem powinna zostać dołączona do oceny jakości udzielanych świadczeń. Dodatkowo, należałoby wskazać jakie dane zawierać będą raporty ewaluacyjne. Warto byłoby wziąć pod uwagę liczbę osób deklarujących poprawę zdrowia i sprawności. Istotną kwestią będzie analiza poszczególnych

zabiegów wykonanych w ramach projektu oraz analiza stanów chorobowych, na postawie których nastąpiło skierowanie do programu.

Warunki realizacji

Realizator programu zostanie wyłoniony w konkursie. Nie wskazuje się jednak, czy będzie to otwarty konkurs ofert, zgodny z zapisami ustawowymi. W projekcie uwzględniono wymagania jakie musi spełniać realizator programu.

Świadczenia udzielane w programie mają mieć charakter stacjonarny. Warto byłoby rozważyć możliwość transportu dla osób, które nie są w stanie samodzielnie dotrzeć do placówki, tak aby zapewnić równy dostęp wszystkim osobom potrzebującym.

W projekcie pojawia się również informacja na temat prowadzenie kampanii informacyjnej, jednak kwestia ta nie została rozwinięta w dalszej części. Warto byłoby określić w jakiej formie mieszkańcy będą informowani o prowadzonych działaniach.

Budżet całkowity przeznaczony na realizację zaplanowanych interwencji wynosi 100 000zł. W projekcie przedstawiono koszty poszczególnych procedur medycznych. Nie wskazano natomiast kosztów jednostkowych przypadających na jednego uczestnika programu. Koszty przedstawione w projekcie zostały oparte na danych zaczerpniętych z SPZOZ w Szczercowie. W budżecie powinny być uwzględnione również koszty kampanii informacyjnej i ewentualnego transportu pacjentów.

Okres realizacji programu to lata 2015-2016.

Wnioski z oceny technologii medycznej przeprowadzonej przez Agencję

Problem zdrowotny

Niepełnosprawność, według Światowej Organizacji Zdrowia to ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu. Za osoby niepełnosprawne, wg WHO uważa się osoby, które nie mogą samodzielnie, częściowo lub całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia fizycznych lub psychicznych sprawności.

Poza definicją WHO w Polsce funkcjonuje również określenie zdefiniowane w Ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

W zależności od stopnia sprawności organizmu wyróżnia się trzy stopnie niepełnosprawności:

1. Znaczny - do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
2. Umiarkowany - do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
3. Lekki - do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy,

w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Szacuje się, że około 15% ludności świata żyje z jakąś formą niepełnosprawności, z czego 2-4% doświadcza poważnych trudności w funkcjonowaniu. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, uszkodzenia i choroby narządu ruchu są główną przyczyną niepełnosprawności zarówno wśród kobiet (odpowiadają za 59% niepełnosprawności), jak i mężczyzn (51%). W zależności od przyjętego kryterium niepełnosprawności biologicznej (a ściślej poziomu ograniczeń) populacja osób niepełnosprawnych w Polsce może liczyć od 5,3 mln osób do 9 mln osób.

Alternatywne świadczenia

Aktualnie, osobom niepełnosprawnym przysługują świadczenia z zakresu opieki zdrowotnej (w tym rehabilitacja lecznicza) - finansowane z budżetu Narodowego Funduszu Zdrowia, świadczenia opieki społecznej (w tym rehabilitacja społeczna i zawodowa) finansowane ze środków wydzielonych z PFRON. Program jest uzupełnieniem świadczeń rehabilitacyjnych dostępnych w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego.

Ocena technologii medycznej

Zaproponowana w projekcie programu zdrowotnego interwencja ma istotne znaczenie w kwestii poprawy stanu zdrowia oraz podniesienia jakości życia osób niepełnosprawnych.

Wyniki opracowanego wspólnie przez WHO oraz Bank Światowy Światowego Raportu na temat niepełnosprawności pozwoliły skonstruować konkretne zalecenia dla polityki i praktyki, które mogą doprowadzić do realnej poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych. W największym stopniu obejmują inwestowanie w specjalne programy i świadczenia dla osób niepełnosprawnych oraz przyjęcie narodowej strategii oraz planu działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Światowy Raport podkreśla konieczność wspierania ludzi w aktywnym życiu i uczestnictwie w społeczeństwie. Ważnym narzędziem promowanym przez WHO jest również rehabilitacja na poziomie społeczeństwa (Community - based rehabilitation - CBR), która jest przybierającą na znaczeniu polityką integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem, umożliwiającą im uczestnictwo w rozwoju i korzystania z niego.

Niezależnie od jednostki chorobowej, wytyczne podkreślają, że o skuteczności terapii rehabilitacyjnej decyduje czas jej rozpoczęcia, kompleksowość i wielodyscyplinarność świadczeń, intensywność zajęć terapeutycznych, a także ich ciągłość. Istotne jest, aby terapia była w indywidualny sposób przystosowana do potrzeb i możliwości chorego.

Bardzo ważne jest, aby przeprowadzany proces rehabilitacyjny był jasny i zrozumiały dla pacjenta. Chory powinien być na bieżąco informowany o postępach w leczeniu oraz o działaniach prozdrowotnych wskazanych w danej jednostce chorobowej. Kluczowe jest zaangażowanie w ten proces rodziny/opiekunów pacjenta.

Wytyczne zgodnie podkreślają, że świadczeń z zakresu rehabilitacji powinni udzielać wysoko wykwalifikowani specjaliści, posługujący się sprzętem o najlepszych parametrach. Zespół terapeutyczny powinien składać się ze specjalistów z różnych dziedzin medycyny oraz nauk pokrewnych wykorzystywanych w terapii, którzy współpracują ze sobą i tworzą oraz modyfikują wielopłaszczyznowy program rehabilitacji.

Jak podkreśla National Centre for the Dissemination and Disability Research (NCDDR), współczesne standardy dowodów i metody stanowią wyzwania dla działań z zakresu rehabilitacji. Ze względu na niewielką liczbę podstawowych badań klinicznych trudno jest określić uniwersalny schemat interwencji, które charakteryzowałyby się wysoką skutecznością i bezpieczeństwem.

Należy również położyć nacisk na edukację zdrowotną i społeczną nie tylko osób z niepełnosprawnością, ale również lokalnej społeczności. W poprawie jakości życia osób z niepełnosprawnością duże znaczenie ma poprawa stanu fizycznego organizmu oraz wzmocnienie kompetencji psychologicznych i społecznych. Znoszenie barier architektonicznych, wprowadzanie ułatwień prawnych i innych może mieć wpływ na uzyskanie większej zdolności do pracy i życia w społeczeństwie dla osób z niepełnosprawnością.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, opiniuję, jak na wstępie.

Tryb wydania opinii

Opinię wydano na podstawie art. 31s ust. 6 pkt 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.), z uwzględnieniem raportu: AOTMiT-OT-441-113/2015, „Rehabilitacja lecznicza (fizjoterapia i kinezyterapia) mieszkańców Gminy Szczerców”, Warszawa, czerwiec 2015 oraz Aneksu do raportów szczegółowych: „Programy z zakresu rehabilitacji niepełnosprawnych i zagrożonych niepełnosprawnością dorosłych – wspólne podstawy oceny”, Warszawa, sierpień 2011